

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze k diplomové práci

Principy islámského bankovníctví

Bc. Radka Špecíková

© 2015 ČZU v Praze

Principy islámského bankovníctví

Principals islamic banking

Souhrn

Cílem předkládané diplomové práce je analýza principů a fungování islámského bankovníctví.

Na rozdíl od konvenčního bankovníctví se jedná o poměrně nové odvětví finančního trhu. Ve své práci bych ráda představila základní principy a nástroje islámského finančního systému se současnými světovými trendy, ale i jeho problémy a nedostatky. Jsou zde detailně představeny jednotlivé produkty islámského bankovníctví, dle technik a způsobu jejich financování: sdílení zisku a ztráty a metoda přirážky. Práce se věnuje rovněž vývoji islámského bankovníctví, bankovnímu systému, regulaci a mezinárodním finančním institucím, charakteristice a analýze islámského bankovníctví v jednotlivých zemích EU. Závěrečná část práce je věnována zhodnocení islámského bankovníctví včetně nedostatků islámského finančníctví a možné perspektivy na světových finančních trzích.

Klíčová slova

Islám, islámské právo, islámské bankovníctví, úrok, takaful, náboženské principy, sukkuk

Cíl a metodika

Cílem práce je provést analýzu fungování islámského bankovníctví a rovněž principy islámského práva a to zejména v oblasti finančních služeb. Práce je zaměřena na vysvětlení základních principů islámského bankovníctví a detailně popisuje produkty islámského finančníctví. Při zpracování práce byly použity metody deskripce a komparace.

První část práce představí islám jako druhé největší světové náboženství, jeho historii, vznik a nejdůležitější pilíře islámského náboženství.

Druhá kapitola pojednává o problematice islámského práva. V současné době je na islámské právo veřejností nahlíženo s jistou dávkou nepochopení, která plyne z nevědomosti. Proto se tato část práce zaměřuje na podrobné charakterizování islámského práva, jeho vznikem,

prameny a oblastmi, které upravuje. Dále je v této kapitole pojednáno o normách islámského práva, islámské právní vědě fiqh a školách islámské jurisprudence.

Třetí kapitola je věnována charakteristice islámského finančnictví. Popsány jsou zde základní náboženské principy islámského finančnictví a detailně vyspecifikovány jednotlivé bankovní produkty a techniky na základě kterých fungují, které islámské banky využívají při svém financování. Jedna z podkapitol je věnována i islámskému pojišťovnictví. Část práce se věnuje vymezení rozdílů mezi islámskými a konvenčními bankovními systémy.

Čtvrtá kapitola představí země islámského světa a jejich finanční centra.

Závěrečná kapitola je věnována islámskému finančnictví v zemích Evropské unie. Jsou zde specifikovány mezinárodní islámské banky, které nabízejí své služby v jednotlivých státech. Samostatná podkapitola je věnována nabídce islámských finančních služeb a produktů v České republice. Diplomová práce je zakončena hodnocením islámského finančnictví, ve kterém je nastíněna otázka možných perspektiv, nedostatků a možných rizik.

Zhodnocení výsledků a závěr práce

Islámské bankovníctví patří mezi globální finanční nástroje, které zaujaly investory nejen v islámských zemích, ale i mimo islámský svět. Islámské finančnictví je často nazýváno „etickým“ bankovníctvím. Tento typ obchodování na finančním trhu, který je založen na zcela odlišném principu, než jsme doposud znali. Potřebuje ještě „vyladění“ důležitých aspektů, aby si získal své místo na evropském finančním trhu. Přesto se již touto formou obchoduje v některých evropských finančních centrech např. v Londýně. Můžeme říci, že nabídka těchto produktů je omezena převážně na anglicky mluvící část muslimské populace, tato skutečnost souvisí s tím, že islámské finanční služby a produkty neoslovují muslimy, kteří žijí v jiných evropských státech. Muslimská komunita v Evropě má vzrůstající tendenci a můžeme předpokládat, že se počet obyvatel muslimské národnosti v následujících letech ještě zvýší. Důvodem tohoto předpokladu je vleklá válka v Sýrii a nepokoje v islámském světě.

Islámské bankovníctví v Evropě je často prezentováno jako možná „alternativa“ ke konvenčnímu bankovníctví. Pokud se má stát alternativou k evropskému bankovníctví, jak jej známe dnes, musí obstát v nelehkém konkurenčním prostředí neislámských bank. Překážky v pronikání na evropský trh jsou v tomto směru i legislativní. Otázkou zůstává, zda by

komerční banky byly připraveny zvládnout v náležitě odborné kvalitě konkrétní specifické dovednosti a činnosti jako je např.: správa peněžních fondů, role investora, poradce, odborníka na účetnictví, daně atd., které financování formou mudárabý a mušáraky předpokládá.

Dalším problémem by mohla být nedostatečná standardizace v oblasti islámských financí. Veškerá kontrola nad procesem schvalování produktů závisí na rozhodnutí výboru šarí'a. Často dochází k tomu, že se jednotlivé komise svým názorem na poskytnutí konkrétní služby liší. Způsob schvalování je časově i finančně velmi náročný a vyžaduje i odborné personální zajištění. V dnešní době je i na nově vznikajících muslimských trzích nedostatek učenců šarí'a. S nedostatkem specializovaných odborníků se potýká islámský finanční trh celé Evropy. Např. Velká Británie má problém s nedostatkem kvalitních zaměstnanců na všech úrovních řízení. Zásadní problémem je obsazení pozic v oblasti středního managementu a obsazení komise šarí'a. Velké Británii již má i vysoké školy, které se na islámské finančníctví specializují. V ostatních evropských státech v podstatě neexistuje možnost vzdělávat se v oblasti islámského bankovníctví. Výsledkem je již zmíněný nedostatek kvalifikovaných odborníků v tomto oboru.

Jako další nedostatek je možné chápat i skutečnost, že islámské bankovníctví je na finančním trhu relativně nový business. Někteří finanční analytici tvrdí, že ještě nebyla rozpoznána veškerá rizika, která mohou souviset s poskytováním islámských služeb a produktů a investorům je doporučována obezřetnost v tomto typu obchodů.

Islámské banky ale nemohou zatím nabídnout klientům takové služby a produkty jako konvenční banky. Islámské bankovníctví po dlouhou dobu pouze upravovalo konvenční produkty tak, aby byly v souladu s islámským právem. Tvorba a inovace vlastních finančních produktů může islámskému bankovníctví napomoci k získání klientů i z řad nemuslimů.

Je nutné říci, že na trhu již existují finanční produkty islámského bankovníctví, které zaujaly nemuslimské klienty. Například sukkuk dluhopisy jsou prvním islámským finančním produktem, kterému se podařilo výrazně prosadit na finančním trhu. Otázkou zůstává, jaký bude vývoj islámského finančníctví a jestli se bude podobný úspěch dalších finančních produktů opakovat.

Shrneme-li nástroje hojně využívané v islámském finančním systému, lze říci, že se jedná o finanční nástroje zejména krátkodobějšího charakteru – asi 95 % finančních prostředků je investováno v islámských finančních institucích krátkodobě a finanční analýzy ukazují, že v

islámských finančních institucích je asi o 40 % více likvidity než v tradičních finančních institucích, což představuje velké investiční příležitosti na finančních trzích. Jelikož není ještě islámské finančnictví ve světě natolik rozšířeno, existuje nedostatek odborníků v oblasti islámských financí.

Podstatnou skutečností, kterou nelze islámskému finančnictví vytknout je, že islámské země odkud islámské finančnictví pochází, jsou vlastníky rozsáhlých finančních zdrojů a také disponují obrovským množstvím nerostných surovin. Mají tedy na finančních trzích velké výhody. Pokud je poté navíc povoleno obchodování na základě islámského práva šari'á obchodování specifickým institucím na světových trzích, jmenujme například povolení státním islámským fondům k obchodování na americké burze, dále například převzetí většinového podílu koncernu Citigroup islámskými zeměmi v roce 2007, je více než zřejmé, že lze očekávat další budoucí rozvoj obchodů na finančních trzích ze strany islámských zemí dle jejich pravidel.

Hlavním cílem diplomové práce bylo popsat na jakých principech je založeno a jak funguje islámské bankovníctví. Mým úkolem bylo představit poměrně obsáhlou problematiku islámského práva v oblasti finančních služeb a produktů. Práce se zabývá charakteristikou základních principů islámského bankovníctví a popisuje jednotlivé produkty islámského bankovníctví. Hlavní myšlenkou, která vychází z Koránu je zákaz úroku (ribá). Ribá je hlavním předpokladem, který musí být splněn u všech nabízených produktů islámských finančních služeb. Mimo ribá patří do kategorie zakázaných obchodů rovněž produkty, které obsahují prvky gharar a maysir.

Jsou zde detailně charakterizovány jednotlivé produkty islámského finančnictví, které vycházejí z islámského práva šari'á. Produkty jsou rozděleny dle technik financování do dvou skupin. První skupinu tvoří tzv. techniky sdílení zisku a ztrát - mušáraka a mudáraba. Mušáraka a mudáraba jsou základními produkty, kterými islámské banky deklarují svou odlišnost od konvenčních bank. Druhou skupinu tvoří produkty na bázi přírážkové techniky. Mezi tyto techniky patří: murábaha, idžara, sukkúk, istima, salam a qard hasan. Produkty islámského bankovníctví nejsou omezeny jen pro muslimskou klientelu, využít je může v podstatě kdokoliv. O produkty islámského finančnictví se nezajímají pouze muslimové, ale jsou atraktivní i pro podnikatele a uživatele z řad široké veřejnosti a v neposlední řadě začínají být vyhledávány světovými investory.

Dalším cílem mé diplomové práce bylo popsat situaci islámského bankovníctví v zemích EU a zanalyzovat islámské finanční instituce, které zde nabízejí své služby. Islámské banky rozvíjejí svou činnost v zemích jako je Velká Británie, Švýcarsko, Francie, Německo. Své služby nabízejí jak muslimům, kteří v těchto zemích žijí, tak i nemuslimům, kteří mají zájem o bankovní produkty fungující na etických principech.

Islámské finančníctví a jeho nové produkty jsou často zmiňovány v souvislosti s ekonomickou krizí, která zasáhla Ameriku a Evropu v roce 2008. Můžeme říci, že k úspěšnému rozvoji islámského bankovníctví v zemích EU přispěla právě tato krize. Dle průzkumů měly islámské banky v době finanční krize v USA a Evropě prokazatelně nižší ztráty, než banky komerční. Mezinárodní měnový fond zveřejnil v roce 2012 studii, která dokázala větší stabilitu a pružnost islámských finančních institucí ve vztahu k ekonomické krizi.

Budoucnost islámského bankovníctví lze spatřovat především jako alternativní řešení pro muslimské klienty, kteří upřednostňují morální stránku obchodování před výnosem. Může být alternativou pro nemuslimské investory, kteří islámské investiční produkty shledávají bezpečnější a rentabilnější než konkurenční produkty komerčních bank i s ohledem na vývoj na světových finančních trzích. Islámské bankovníctví ovlivní budoucí vývoj v muslimských zemích a světová důvěra k islámu.

Vybraný seznam použitých zdrojů

BABULÍKOVÁ, Gabriela W. *Islámská ekonomie a bankovníctví*. 1.vyd. Praha: Dar Ibn Rushd, 2001. 127 s. ISBN 80-86149-33-1.

HRBEK, Ivan. *Vznešený korán*. Praha: AMS ve spolupráci s TWRA, 2007. ISBN 978-80-902419-4-7.

HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Islámské finance jako alternativa*. Praha: A.M.S. trading, 2013. ISBN 978-80-902419-5-4.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty Islámu*. 5.vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. 312 s. ISBN 978-80-7021-925-6.

MAITAH, Mansoor. *Zvláštnosti makroekonomické politiky zemí Blízkého východu*, 1.vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, 2011b. 160 s. ISBN 978-80-7357-608-0.

MAITAH, Mansoor. *Politická a ekonomická kultura islámu na Blízkém východě*, 1.vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, 2011a. 212 s. ISBN 978-80-7357-589-2.

POTMĚŠIL, Jan. *Šari'a: úvod do islámského práva*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 219 s. ISBN 978-80-247-4379-0.

WARDE, Ibrahim. *Islamic Finance in the Global Economy*, 2. vyd. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2000. 267s. ISBN 0-7486-1216-5.

Webové stránky bank a organizací

www.sukuk.me– Poskytovatel informací o Sukuk a údaje o trhu se Sukuk

www.hsbcamanah.com– HSBC Amanah

www.islamic-banking.com – Islamic Banking and Islamic Insurance

www.learnislamicfinance.com – AIMS – Institute of Islamic Finance

www.almuthanna-ins.com - Al-Muthanna Takaful Insurance Co.

www.imf.org – International Monetary Fund

www.kfh.com – Kuwait Finance House

www.universityislamicfinancial.com - University Islamic Financial Co.

www.islamic-bank.com – Islamic Bank of Britain

www.islamicfinanceasia.com – Islamic Finance News